

учителів: монографія / А. В. Семенова. – Одеса: Юридика література, 2009. – 504 с.

9. Словник української мови: у 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – Т. 4. – К.: Наукова думка, 1973. – 840 с.

10. Ягупов В. В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В. В. Ягупов, В. І. Свистун // Наук. записки НаУКМА. Серія: Пед., психол. науки та соціал. робота: зб. наук. пр. – К., 2007. – Т. 71. – С. 5–6.

REFERENCES

1. Briukhanova, N. O. (2010). *Osnovy pedahohichnoho proektuvannia v inzhenerno-pedahohichnii osviti: monohrafiia*. [Fundamentals of educational planning in engineering and teacher education: monograph], Kharkiv.

2. Zimnyaya, I. A. (2012). *Kompetentsiya i kompetentnost v kontekste kompetentnostogo podkhoda v obrazovanii*. [The competence and expertise in the context of the competency approach in education]. Moscow.

3. Luhovyi V. I. (2012). *Tse kvalifikatsiina konstytutsiina natsii* [This qualification constitution of the nation]. Kyiv.

4. *Natsionalna ramka kvalifikatsii* (2011). [National Qualifications Framework], Dodatok do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2011 r. № 1341, Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>

5. Ovcharuk, O. V. (2004). *Kompetentnosti yak kliuch do onovlennia zmistu osvity*. [Competencies as a key to educational content renewal]. Kyiv, «K.I.S.» Publ.

6. Radkevych, V. O. (2012). *Kompetentnisnyi pidkhid do zabezpechennia yakosti profesiinnoi osvity i*

navchannia. [Competence approach to quality vocational education and training]. Kyiv, IPTO NAPN Ukrainy Publ.

7. Rybalka, V. V. (2005). *Skhad i struktura osobystosti*. [The composition and structure of personality]. Kyiv, Lybid Publ.

8. Semenova, A. V. (2009). *Paradyhmalne modeliuвання u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv: monohrafiia*. [Paradigmatic modeling in the training of future teachers: monograph], Odesa, Yurydychna literature Publ.

9. Bilodida, I. K. (1973). *Slovnyk ukrainskoi movy: u 11 t.* [Dictionary of the Ukrainian language, in 11 volumes]. AN URSR. Instytut movoznavstva, Kyiv, Naukova dumka Publ.

10. Iahupov, V. V. (2007). *Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoi osvity*. [Competence approach to training in higher education]. Nauk. zapysky NaUKMA.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОШУК Олександр Богданович – кандидат педагогічних наук, докторант Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: теорія і методика формування професійної компетентності майбутніх фахівців із агроінженерії.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOSHUK Oleksandr Bogdanovych – PhD, doctoral candidate of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

Circle of scientific interests: theory and methods formation professional competence of future specialists of agricultural engineering.

УДК 378.016:81'243

НЕНЬКО Юлія Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗУ
e-mail: julia18016@ukr.net

ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ ЯК СКЛADOVA ГОТОВНОСТІ ОФІЦЕРА СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасне суспільство вимагає високого професіоналізму фахівців і їхнього постійного вдосконалення. Для успішного виконання професійної діяльності людина

повинна мати низку характеристик, як-то сформованість професійного досвіду (знань, умінь і навичок), готовності до визначеного виду діяльності та професійно важливих якостей (ПВЯ). Наявність останніх визначається як професійна придатність, а

їхній розвиток – як умова становлення професіонала [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури показує, що в основі розробки ПВЯ особистості слід використовувати ідеї особистісно-діяльнісного підходу. У роботах А. В. Мудрика, І. С. Кона, О. М. Леонтьєва вивчається динаміка ПВЯ особистості в юнацькому віці, а також взаємозв'язку ПВЯ з особливостями особистості. У концепціях Л. С. Виготського, С. Л. Рубінштейна особистість формується в діяльності і в спілкуванні з іншими людьми, самовизначається характер і особливості протікання цих процесів. Дослідження О. Г. Ковальова, В. М. Мясичева, Б. М. Теплова присвячені проблемі розвитку здібностей.

Мета статті – розглянути сутність поняття «професійно значущі якості» й обґрунтувати сукупність ПВЯ фахівців служби цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «ПВЯ» трактується в науковій літературі неоднозначно. Під ПВЯ розуміються такі якості, які пред'являються сучасним суспільством до фахівців даної професії, впливають на успішність навчальної діяльності, дають майбутньому фахівцю можливість найбільш повно реалізувати себе, і розвиток яких забезпечує надалі високу якість його професійної діяльності [1; 2]. Успішність діяльності будь-якого фахівця визначається не тільки достатнім рівнем професійних знань, навичок і вмінь, але і ступенем сформованості ПВЯ у фахівця.

Дослідження професійно важливих якостей фахівця (В. Бодров, С. Дружилов, А. Карпов, Ю. Поваренков, В. Толочек, О. Фонарьов, В. Шадриков та інші) дозволяють зробити такі висновки:

– кожна професійна діяльність вимагає певної сукупності ПВЯ;

– ПВЯ в процесі оволодіння професійною діяльністю розвиваються, складаються способи їхньої компенсації, вдосконалюється їхня структура: її інтегрованість та індивідуалізація;

– ПВЯ фахівця є закономірно організованою системою. Між окремими якостями встановлюються взаємозв'язки компенсаторного та сприяючого типу і ПВЯ виступають як певний симптомокомплекс властивостей суб'єкта професійної діяльності;

– у міру професіоналізації успішність діяльності дедалі більше визначається всією структурою ПВЯ, а не окремими якостями.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що до ПВЯ відносять інтегральні системні якості, що впливають:

а) на ефективність діяльності індивіда з освоєння професійної діяльності в ході навчання в профільному ВНЗ;

б) на ефективність виконання майбутньої професійної діяльності;

в) на результативність професійної адаптації та інші форми професійної активності.

Н. Ничкало розрізняє загальні та специфічні якості фахівця. «До загальних якостей спеціаліста відносяться: ставлення до навчання роботи, концентрація уваги, ставлення до порядку і дисципліни, правил техніки безпеки, ставлення до устаткування і матеріалів, інших цінностей, відповідальність, розуміння інструктажу, ставлення до інших членів колективу, поведіння і манери, здатність спрацьовуватися з членами колективу, здатність планувати роботу, здатність планувати і виконувати роботу, здатність працювати у стресовій ситуації, здатність пристосовуватися до нових умов, завзятість і зібраність у професійній діяльності.

До спеціальних якостей спеціалістів відносяться: вправність у користуванні інструментом, проведення вимірів, діагностики, під час роботи на верстатах (обладнанні), складанні, монтажу схем, проведення випробувань, а також розуміння технічних креслень, електричних схем, інструкцій, графіків і діаграм, сформованість навичок обчислення тощо» [4, с. 105].

Професійна діяльність сучасних офіцерів надзвичайно різноманітна. З одного боку, це зумовлено складною структурою с.д.з., наявністю різних спеціальностей, з другого – тим, що з розвитком суспільства відбувається ускладнення самої служби. Сьогодні офіцеру вже недостатньо бути добре фізично розвинутим, він ще повинен володіти значним фаховими знаннями, без яких неможливо грамотно експлуатувати спеціальну техніку та виконувати завдання оперативно-службової діяльності. Умови діяльності офіцера значно відрізняються від умов праці цивільного населення. Вони характеризуються постійною безпосередньою діяльністю у надзвичайних ситуаціях, високою самостійністю й автономністю підрозділів, необхідністю співпраці та взаємодії з населенням [2].

Серед низки вимог до рівня професійної компетентності суб'єктів с.д.з., зазначених у Положенні про порядок проходження служби визначено, що особи рядового і

начальницького складу повинні мати високу професійну підготовку, постійно підвищувати рівень професійних знань й удосконалювати свою майстерність.

Офіцери с.ц.з. повинні бути підготовлені до виконання наступних видів професійної діяльності: інтелектуальної, технологічної; дослідницької; експлуатаційної і обслуговування; технагляду; організаційно-управлінської, комунікативної.

Високий рівень інтелекту може забезпечити сприйняття різної інформації, її аналіз, систематизацію та узагальнення; дозволяє швидко схоплювати зміст нових ідей, форм і методів, прогнозувати розвиток ситуації, оцінювати наслідки своїх і чужих рішень і дій при ліквідації пожеж; організовувати свою діяльність і діяльність інших людей, переконувати, за необхідності, оточуючих у своїй правоті, вибудовуючи логічну систему доказів; продукувати нові ідеї, вміння бачити елементи новизни і творчості в професійній діяльності інших, що демонструє високий розвиток креативності мислення.

У технологічній діяльності необхідно вміння формулювати цілі вирішення завдань, критерії і показники досягнення цілей, будувати структури їхніх взаємозв'язків, виявляти пріоритети вирішення професійних завдань; розробляти узагальнені варіанти вирішення проблеми, аналізувати ці варіанти, прогнозувати наслідки, відшукувати компромісні рішення в умовах багатокритеріальності, невизначеності, планувати реалізацію технологічного процесу; розробляти проекти технічних умов, стандартів, технічних описів, а також описів технологічних процесів і регламентів.

У дослідницькій діяльності необхідно вміння аналізувати особливості професійної діяльності при ліквідації пожеж; створювати теоретичні моделі, що дозволяють прогнозувати властивості і поведінку об'єктів професійної діяльності; розробляти плани, програми і методики гасіння пожеж; застосовувати методи аналізу, синтезу та оптимізації процесів забезпечення протипожежної безпеки; використовувати комп'ютерні технології моделювання та обробки результатів.

В організаційно-управлінській діяльності з протипожежної безпеки необхідно вміння знаходити компроміс між різними вимогами, як при довготривалому, так і при короткостроковому плануванні; здійснювати технічний контроль засобів протипожежної безпеки тощо.

Дослідження чинних стандартів освіти, Національної рамки кваліфікацій,

затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.11 № 1341, освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра та магістра у галузі знань 1702 «Цивільна безпека» та інших нормативних документів засвідчило, що у них на високому науково-професійному рівні окреслено комплекс знань і вмінь, якими має володіти фахівець у сфері с.ц.з., однак лише оглядово описано ті людські якості, які необхідні для продуктивної професійно орієнтованої комунікативної діяльності.

Особливе наукове зацікавлення становлять дослідження, у яких сформульовано базові характеристики фахового спілкування фахівців ДСНС України, як-то:

- креативність професійного спілкування прогнозує спроможність фахівця виконувати оригінальний аналіз і дослідження, необхідні для розв'язання професійного завдання, орієнтуватися в нестандартних умовах і ситуаціях, збагачувати традиційний досвід професійного спілкування власним внеском, а також спонтанну адекватність у новаторській діяльності, прагнення до апробування прогресивних моделей та психотехнік спілкування на основі особистісної і професійної самореалізації;

- системність професійного спілкування передбачає розуміння динамічних процесів у суспільстві, науці й техніці, вміння оцінювати взаємозв'язок явищ, виявляти причинні зв'язки (для неї характерне вміння розробляти достовірні моделі, оптимізувати параметри схвалюваних рішень, знаходити компроміс між різними суперечливими підходами);

- комунікативна активність професійного спілкування базована на зрілій особистісній потребі та спроможності розуміти інших, володінні мовою вербального й невербального спілкування, навичками взаєморозуміння та спільної діяльності;

- усвідомлена відповідальність офіцера с.ц.з. прогнозує розуміння значущості рішень, що ухвалюють, своєї ролі в діяльності практичного підрозділу, відповідальності перед підлеглими, населенням;

Комунікативна сфера, як основна частина інтелектуальної сфери співробітника ДСНС України, характеризується:

- різними видами мислення (творчим, пізнавальним, теоретичним, дивергентним, конвергентним);

- стилем мислення (аналітичним, образним, наочно-образним);

– якостями розуму (кмітливість, гнучкість, самостійність, здатність діяти);

– пізнавальними процесами і вміннями (увага, ува, пам'ять, сприйняття, вміння поставити питання, вичленувати і сформулювати проблему, висунути гіпотезу, довести її, зробити висновки, застосувати знання);

– розумовими операціями (вичленення, звірення, аналіз, синтез);

– уміннями вчитися (планувати, ставити цілі, конспектувати);

– позапредметними знаннями і вміннями, предметними знаннями, вміннями і навичками, цілісною системою загальноосвітніх і спеціальних знань.

Якщо звернутися до професійного спілкування офіцера с.ц.з., можна окреслити певне коло комунікативних умінь, якими володіє фахівець даної області. Специфіка роботи співробітника с.ц.з. полягає в тому, що він за родом своєї діяльності спілкується з різними категоріями людей (віковими, професійними, соціальними і т.д.) і в різних ситуаціях, часто кризових. Відтак, вважаємо за необхідне визначити наступні комунікативні вміння як необхідні для офіцера с.ц.з.:

– цілеспрямовано організувати професійно орієнтовану комунікативну діяльність і керувати нею;

– організувати спільну діяльність через вірно створену систему спілкування;

– вислуховувати точки зору інших із розумінням і цілеспрямовано (не рефлексивне і рефлексивне слухання);

– виявляти інформацію і збирати факти, необхідні для аналізу і оцінки ситуації;

– спостерігати, розуміти і правильно інтерпретувати невербальну поведінку співрозмовника, використовувати власний оптимальний набір невербальних засобів;

– спілкуватися вербально і письмово;

– обговорювати гострі проблеми в позитивному емоційному настрої;

– бути посередником між конфліктними індивідами;

– вести переговори, робити публічні виступи тощо;

– вміння слухати, точно сприймаючи і осмислюючи проблеми громадян;

– вміння керувати процесом спілкування, вміння займати і утримувати певну рольову позицію в процесі спілкування, задавати питання, брати ініціативу в спілкуванні і передавати її (якщо буде потреба), підтримувати її;

– володіння невербальними засобами спілкування.

При розгляді ПВЯ офіцера с.ц.з.

неможливо опустити проблему розвитку комунікативних здібностей особистості та формування готовності до професійно орієнтованої комунікативної діяльності.

Як засвідчує проведений науково-теоретичний аналіз, до умов успішної професійно орієнтованої комунікативної діяльності можна віднести:

– високий загальний культурний та інтелектуальний рівень фахівця, що дозволяє знайти потрібні теми для вступу в контакт, зняття напруги;

– хорошу професійну підготовку, що дає можливість розподіляти увагу між технологічними операціями і комунікативною стороною діяльності;

– розвинена самосвідомість, що забезпечує можливість ефективної рефлексії своєї комунікативної поведінки і сприяє виробленню необхідних індивідуальних способів корекції комунікативної поведінки;

– володіння техніками спілкування, до яких відносяться: техніка встановлення контакту, активне слухання, привернення уваги до тексту повідомлення, формування позитивної установки на продовження або повторення контакту, а також техніки руйнування психологічного бар'єру, що підтримують висловлювання і трансляція емоційних станів, що сприяють оптимізації взаємодії.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що зміст ПВЯ є основою та наслідком утворення індивідуальної професійної концепції майбутнього фахівця, що поєднує особистісну основу наявності необхідних психологічних характеристик (індивідуально-психологічних особливостей особистісних якостей, здібностей) та ставлення до діяльності (мотиви, уявлення про діяльність, задоволеність діяльністю). Відповідно, в процесі фахової підготовки курсанта необхідно навчальний процес побудувати таким чином, щоб відбувався розвиваючий вплив на розглянуті особистісні та професійні якості майбутнього офіцера с.ц.з.

Розглянуті у статті аспекти не вичерпують усіх питань цієї теми і потребують подальшої науково-педагогічної розробки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды. В 2-х т. / Под ред. А. А. Бодалева. – М., 1980. – 305 с.

2. Балашов В. А. Формирование профессиональных качеств у слушателей-пограничников в процессе профессионального обучения: дис. на соискание учен. степени канд.

пед. наук: спец. 20.02.02 / В. А. Балашов. – Хмельницький, 1996. – 263 с.

3. Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 22–23 березня 2007 р.: В 2 т. – Том 1. / За заг. ред. А. Гудманяна, О. Петренка. – К.: НАУ, 2007. – 392 с.

4. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: монографія / За ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький: ТУП, 2002. – 334 с.

5. Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції / За ред. кол. С. У. Гончаренко, Н. А. Побірченко, Н. Г. Ничкало та ін. – Хмельницький, 2009. – 498 с.

6. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 318 с.

REFERENCES

1. Ananjev, B. H. (1980). *Yzbrannye psikhologicheskiye Trudy*. [Selected psychological works]. Moscow.

2. Balashov, V. A. (1996). *Formirovaniye professional'nykh kachestv u slushateley-pogranichnikov v protsesse professional'nogo obucheniya*. [Formation of professional qualities of the students–border guards in the course of vocational training:]. Khmel'nitskiy.

3. *Humanitarni problemy stanovlennya suchasnoho fakhivtsya* (2007). [The humanitarian problems of the modern professional]. Kyiv, NAU.

4. *Derzhavni standarty profesynoyi osvity: teoriya i metodyka* (2002). [State standards of professional education: Theory and Methods]. Khmel'nyts'kyu: TUP.

5. *Profesiyne stanovlennya osobystosti: problemy i perspektyvy* (2009). [Professional of personality: problems and prospects]. Khmel'nyts'kyu.

6. Smirnov, S. D. (1995). *Pedagogika i psikhologiya vysshego obrazovaniya: ot deyatel'nosti k lichnosti*. [Pedagogy and Psychology of Higher Education: from the activities of the individual]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НЕНЬКО Юлія Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних наук Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля.

Наукові інтереси: професійно орієнтована комунікативна підготовка; мовна підготовка у технічному ВНЗ.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NENKO Yuliya Petrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, the Head of Foreign Languages Department, Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chernobyl Heroes.

Circle of scientific interests: professionally oriented communicative training; language training in technical higher educational establishments.

УДК 373.3:811.161.2'373

СІРАНЧУК Наталія Миколаївна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методик початкового навчання Рівненського державного гуманітарного університету
e-mail: vasylyshynata@bk.ru

ПРОБЛЕМА ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ НОМІНАЦІЇ ОКРЕМИХ ВИДІВ ЛЕКСИЧНИХ ПОМИЛОК

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Проблеми навчання мовних норм і запобігання у цьому зв'язку помилкам у мовленні учнів пов'язані з необхідністю посилення культурномовленнєвої роботи в початковій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На актуальність проблеми термінологічної номінації мовленнєвих

помилко справедливо вказують С. А. Омельчук, М. І. Пентилюк, говорячи про відсутність термінів для багатьох методичних понять, у тому числі і в галузі методики розвитку мовлення: «...не мають назв багато мовленнєвих вправ, хоча вони вже давно оформились як типи і відтворюються в ряді підручників, а також мовленнєві помилки» [3; 5].

Орфографія і орфоепія, як розділи науки